

ΤΟ ΡΟΔΟ ΤΟ ΛΙΜΠΑΡΙΑΝΤΟ

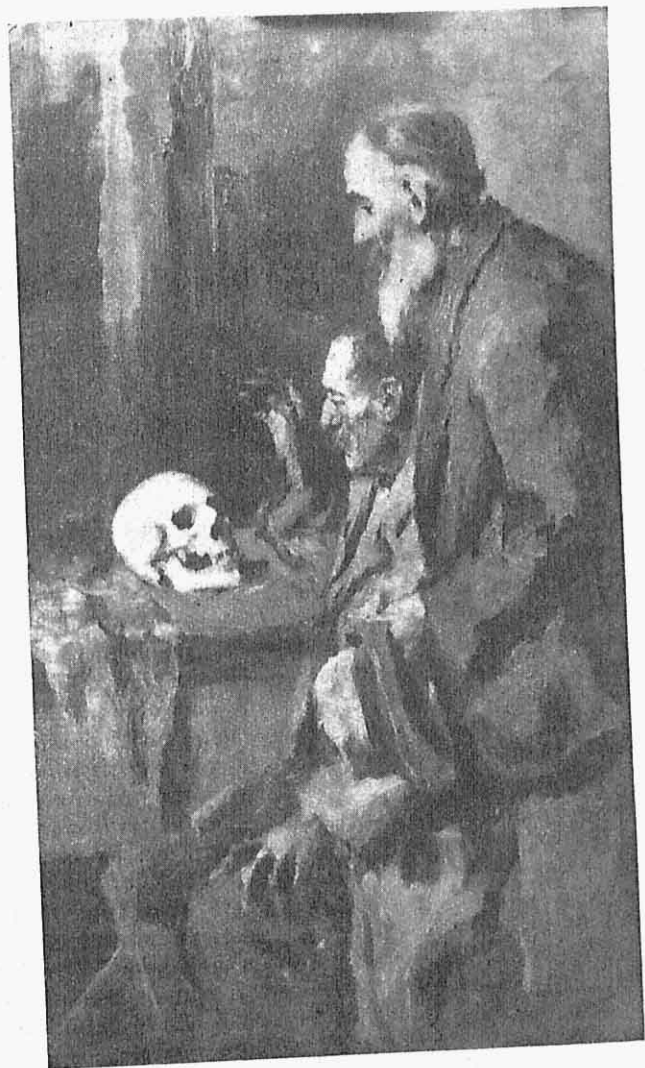
Ἡ ΤΟΨ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΗΣ ΑΧΑΡΙΣΤΗΣ ΙΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

πως κάθε τι, πού ἔχει τὸ ἀνάλογόν του εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, π. χ. ἡ παραγωγή τοῦ πυρός, ἡ ἐφεύρεσις τῆς χύτρας, ἡ κατασκευὴ τῶν λιθίνων ἐργαλείων καὶ τῆς οἰκίας, αἱ παραστάσεις περὶ ἀρχῆς καὶ τέλους τῶν ὄντων, προέρχεται ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς πρωτογόνου κοινωνίας, ἔτσι καὶ τὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διὰ διαφόρου πλοκῆς ἀπαρτίζεται τὸ παραμῦθι, ἀνάγονται εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν πραγματικότητα, τὰς δοξασίας καὶ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν τῆς παναρχαίας ἐποχῆς. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὰ παραμύθια ἠμποροῦμεν ν' ἀνεύρωμεν τὴν ψυχὴν τῆς ἀρχεγόνου κοινωνίας.

Ὁ τύπος τοῦ δράκου πού γυρίζει σπῖτι του καὶ τοῦ μυρίζει «ἀνθρωπίλας» ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν κατασκευὴν τοῦ πρωτογόνου σπιτιοῦ, πού δὲν ἔχει φῶς καὶ ἀέρα καὶ παράθυρα· ὁποῖος γυρίζει σπῖτι του, κάνει καλὰ νὰ ὀσφραίνεται, μήπως εἰς τὴν ἀπουσίαν του χώθηκε κανεὶς εἰς τὸ ἐγκαταλειμμένον καὶ σκοτεινὸν σπῖτι ἢ καλύτερα στὴ σπηλιά. Ἡ ἐκθεσις τῶν παιδιῶν εἰς τὸ δάσος, ἡ ἐγκάθειρξις τῆς παρθένου εἰς ἓνα ἀπομονωμένον πύργον, ὁ σκοτωμὸς τῆς μητριᾶς, πού δένεται στὴν οὐρὰ τοῦ ἀλόγου καὶ σέρ-

Σ. ΒΙΚΑΤΟΥ

ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

νεται, άνόσιοι γάμοι, άρπαγαί, άνθρωποθυσίαι, καννιβαλισμοί, όλοι αύται αί φρικταί πράξεις και τιμωρία δέν είναι έπινοήσεις τής φαντασίας, αλλά συνήθειαι ένός σκοτεινού παρελθόντος. Από τούς μακρινούς εκείνους χρόνους έξηγεΐται και ότι οί ήρωες τού παραμυθιού είναι συνήθως κυνηγοί και τσοπάνοι.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιās πρωτογόνου καταστάσεως, πού παΐζουν έδω ένα ρόλον, είναι και τó ενδιαφέρον πρós τά παρὰ φύσιν (άνθρωπος με ένα μάτι, ένα χέρι, ένα πόδι, σκύλος με τρία πόδια κτλ.), ή μεγάλη αξία πού αποδίδεται εις τó φαγητόν και τó ποτόν, εις τόν πολύν ύπνον και όλα τά υλικά πράγματα, τó θάμβωμα εμπρός εις ό,τι κατ' επιφάνειαν λάμπει, ό θαυμασμός τής φυσικής μόνον δυνάμεως εις τόν ήρωα, ώς και τής πρωτογόνου πανουργίας, άπάτης και δόλου.

Και ότι τó ώραϊον εις τά παραμύθια μας ταυτίζεται με τó αγαθόν, τó άσχημον με τó κακόν, φανταστικόν δέ και πραγματικόν άναμειγνύονται και συγγέονται, είναι και ταυτα χαρακτηριστικά διά τήν διάνοησιν τού πρωτογόνου άνθρώπου, καθώς και τού παιδιού. Φαντασία, πού δέν ξέρει φραγμόν, κάμνει συνδυασμούς με θαυμαστήν ικανότητα παρατηρήσεως. Έπικρατούν οί πρωτόγονοι συνειρμοί και ό ψυχικός μηχανισμός· αί παραστάσεις δηλαδή συνδέονται καθ' όμοιότητα και αντίθεσιν, κατά τήν χρονικήν και τοπικήν των συνάφειαν, πάν δέ τó γινόμενον έρμηνεύεται κατά τόν νόμον τής αίτίας. Έπικρατούν προσέτι αί μυστικά συμπάθειαι ήτοι αί έξ αποστάσεως ένεργειαί, αί μυστικά δέ ιδιότητες τών πραγμάτων είναι ένεργαί.

Δι' αυτό διαφορά μεταξύ άνθρώπου και ζώου, άνθρώπου και φυτού δέν ύπάρχει· δι' αυτό τά ζώα, τά δένδρα, αύτά τά άψυχα άντικείμενα, όπως τó γουδι στό δρακοντόσπιτο, τά τεμάχια τών άνθρωπίνων σαρκών στό σπίτι τού άνθρωποφάγου, όμιλούν· δι' αυτό ή δύναμις τού δράκου ή τού παλληκαριού εύρίσκεται στίς τρεις χρυσές τρίχες τής κεφαλής του ή έξω από τó σώμα του, στήν καρδιά ένός περιστεριού, και κάτι από τήν δύναμιν τού άνθρώπου

ἐνυπάρχει εἰς τὸ σίαλον ἢ εἰς τὸ ὄνομά του· δι' αὐτὸ ἡ ζωοποίησις τῆς φύσεως δὲν ἔχει ὅρια, δι' αὐτὸ ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὁ ἦρωσ ζῆ, ἐνσωματώνεται εἰς τὸ ἀστραφτερὸ μαχαίρι, πού ὁ ἴδιος ἐκάρφωσε εἰς τὸ δένδρον καὶ εὐρίσκεται εἰς σχέσιν συμπαθείας μὲ αὐτόν, δι' αὐτὸ καὶ ἡ μεταμόρφωσις εἰς ζῶον ἢ πρᾶγμα καὶ ἡ μαγεία καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν μαγείαν. "Ὅθεν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ἐπικρατεῖ καθόλου ἀκόμη ἡ πρωτόγονος θρησκεία. "Ἐπειτα καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἐπιληψία καὶ τὰ ὄνειρα καὶ ἄλλαι τῆς ψυχῆς συγγενεῖς καταστάσεις ἀπετέλεσαν περιστατικά, τὰ ὁποῖα παρεῖχον ἔδαφος διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ ἄλλων στοιχείων διηγήσεως, ὅπως τὸ μαρμάρωμα ἀνθρώπων καὶ ζῶων, ἡ ἀπαγωγή ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ κακὰ πνεύματα κτλ.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀρχικά στοιχεῖα, παλαιὰ καὶ ὅμως αἰωνίως νέα, αἰωνίως οὕτως ἢ ὁμοίως ἀναγεννώμενα προϊόντα τοῦ πρωτογόνου τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι, ἀντλοῦν τὸ παραμῦθι καὶ ἡ παράδοσις, καθένα κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον.

"Ἄν ἐξαιρέσωμεν ὅμως ἀπλᾶ τινὰ καὶ ὑποτυπώδη παραμῦθια, τὰ ὁποῖα δυνατὸν νὰ προέκυψαν κατὰ φυσικὴν ἀναγκαιότητα ἀπὸ τὰς ἰδίας ἀνθρωπίνας ἀφορημῆσεις ὁμοίως καὶ ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς, τὸ κυρίως παραμῦθι εἶναι τι συνθετώτερον, εἶναι σύμπλεγμα στοιχείων ἢ ἐνώσεων στοιχείων, συγκροτούντων μίαν ἐνιαίαν διήγησιν, πού μαρτυρεῖ κάποιαν τέχνην. Ἄλλ' ἡ τέχνη τοῦ διηγῆσθαι, προπάντων ἡ τέχνη νὰ πλάττουν μίαν διήγησιν καὶ νὰ τὴν συναρμολογοῦν εἰς ἓν ὅλον, δὲν ἔπρεπε βέβαια ὡς φυσικὸν δῶρον ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Τὸ παραμῦθι, ὡς κάτι περίπλοκον καὶ τεχνικόν, πρέπει νὰ ἐξεπήγασεν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν ἑνὸς αἰτόμου εἰς ὄρισμένον τόπον καὶ καθ' ὄρισμένον χρόνον· ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι τὸ παραμῦθι, τὸ μέγα πλῆθος τῶν παραμυθιῶν, οὔτε ἓνα μόνον τόπον γενέσεως, οὔτε ἓνα μόνον χρόνον συνθέσεως ἔχει. Κανεὶς πλέον δὲν πιστεύει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν προέλευσιν ὅλων ἐν γένει τῶν παραμυθιῶν ἀπὸ Ἰνδο-βουδιστικὴν πηγὴν, ὅπου δῆθεν ταῦτα ἐπενοήθησαν πρὸς σκοποὺς ἠθικῆς δια-

παιδαγωγίσεως, ἀφότου παραμύθια ἀνεγνωρίσθησαν εἰς αἰγυπτιακὰ καὶ ἑλληνικὰ κείμενα, τὰ ὅποια εἶναι πολὺ παλαιότερα ἢ ὁ ὅλος βουδισμός, ὡς πχ. εἰς αἰγυπτιακὸν πάπυρον τοῦ ἔτους 1250 π.Χ., εἰς τὴν Ὀδύσειαν, τὸν Ἡρόδοτον κλπ.

Καὶ εἶχε μὲν ἤδη πρότερον κλονισθῆ ἡ Ἰνδικὴ θεωρία διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν Ἀγγλων ἀνθρωπολόγων Andrew Lang, Tylor κλπ., οἱ ὅποιοι εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἀντέτασσον τὴν αὐθιγενῆ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς γένεσιν τῶν παραμυθιῶν ἐκ τῶν ὁμοίων δεδομένων τοῦ ἀρχεγόνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς μαγείας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς θεωρίας τοῦ Benfey ἐδιδάχθημεν νὰ ἐρευνῶμεν τὴν σχέσιν τοῦ παραμυθιοῦ πρὸς τὴν λογοτεχνίαν καὶ νὰ ὑπολογίζωμεν καὶ εἰς τὴν μετάδοσιν παραμυθιοῦ ἀπὸ λαοῦ εἰς λαόν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν θὰ θεωρῶμεν πλέον τὰς Ἰνδίας καὶ τὸν βουδισμόν ὡς τὴν μόνην πηγὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπήγασαν παραμύθια.

Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων στηρίζεται ἡ λεγομένη ἱστοριογεωγραφικὴ μέθοδος, ἡ ὁποία ζητεῖ διὰ τῆς ἀναλύσεως ἐκάστου παραμυθιοῦ εἰς τὰ συγκροτοῦντα αὐτὸ ἐπεισόδια καὶ στοιχεῖα καὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς γεωγραφικῆς ἐξάπλωσεως καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως αὐτῶν νὰ καθορίσῃ τὸν τόπον καὶ χρόνον τῆς γενέσεως καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ παραμυθιοῦ. Ὅθεν οἱ Φιλλανδοὶ παραμυθιολόγοι (Krohn, Aarne), οἱ ὅποιοι ἐμόρφωσαν καὶ ἐφήρμοσαν τὴν μέθοδον αὐτὴν εἰς τὰς ἐργασίας των, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν μέχρις ἐνὸς σημείου ὡς συνεχισταὶ τῆς θεωρίας τοῦ Benfey τροποποιημένης.

Β'

Ἐνδιαφέρον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι τὸ παραμῦθι τῆς ἀπίστου συζύγου, τοῦ ὁποίου δύο παραλλαγὰς, μίαν ἐκ Πάρου καὶ ἑτέραν ἐκ Μεσορρώπης τοῦ Παγγαίου εὔρον εἰς τὴν ἀνέκδοτον συλλογὴν τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου, ἡ ὁποία τῶρα ἀπόκειται εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. Ἡ πρώτη κατεγράφη τὸ 1873 ὑπὸ Ζαννῆ Α. Κρίσπη, ἡ δὲ

ἑτέρα γραφεῖσα ὑπὸ Ἀθ. Παπακωνσταντίνου ἐστάλη τὸ 1901 εἰς τὸν Πολίτην διὰ τοῦ τότε προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Καβάλλα Γ. Σάρρου. Δυστυχῶς καὶ αἱ δύο παραλλαγὴ εἶναι γραμμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν καθαρεύουσαν, ἀλλ' ἐπροτίμησα νὰ παραθέσω τὴν πρώτην, ἐπειδὴ ἔχει κάποιαν ἀφηγηματικὴν χάριν. Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Ἡμερολογίου ἀπλοποίησα κατὰ τὸ δυνατόν τὴν γλῶσσαν τοῦ κειμένου.

Τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο.

Μιά φορὰ ἦταν ἓνας γεροκαπετάνιος πλούσιος κ' εἶχε ἓνα μοναχόπαιδο καὶ τόσο τὸ ἀγαποῦσε, πὺν ποτὲ δὲν τοῦ χαλοῦσε χατίρι. Ὅταν μεγάλωσε ὁ γιὸς του καὶ πῆρε στὰ χέρια του τὴν κυβέρνησιν τοῦ καραβιοῦ, τοῦ παράγγειλεν ὁ πατέρας του πὺν, ὅποια θῆς, μπορεῖς νὰ πάρης μὲ τὴν εὐκὴ μου ἢ πλούσια εἶναι ἢ φτωχιά, φτάνει νὰ σ' ἀρέσῃ τὸ ἐπάγγελμά σου καὶ ἢ περιουσία σου θὰ σώσουνε νὰ ζήσης κ' ἐκείνη καὶ τὰ παιδιά.

Μιά φορὰ πὺν ταξίδεψε ὁ γιὸς του στὴ Σμύρνη καὶ εἶχε κρασιὰ νὰ πουλήσῃ ἐκεῖ, εἶδεν ἓναν ψαρᾶ πὺν ψάρευε στὴν ἀκρογιαλιά κ' εἶχε ἓνα καλάθι γεμᾶτο ψάρια.

— Καλὲ γέροντα, τοῦ λέει, δῶσε μας αὐτὰ τὰ ψάρια καὶ σὲ πληρώνομε, καὶ ἔβγαλε καὶ τοῦ τὰ πλήρωσε βαριά - βαριά.

Ὁ γέροντας, νὰ δῆ τὴ γαλαντομιὰ τοῦ νέου, τὸν ἐπροσκάλεσε στὸ σπίτι του καὶ τὸν ἐφίλεψε μὲ ὅ,τι μπορούσε.

Στὸ σπιτάκι τοῦ ψαρᾶ ἦτανε μιὰ κόρη πολὺ ἔμορφη. Ὁ καπετάνιος τὴν ἐρωτεύτηκε κ' ἐπρότεινε τοῦ ψαρᾶ τοῦ πατέρα της νὰ τοῦ τὴν δώσῃ γυναῖκα. Γιὰ τὸν γέρο ψαρᾶ καλύτερη πρόταση δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ. Μὲ ὅλη του τὴν καρδιά εὐλόγησε τὴν κόρη του μὲ τὸν καπετάνιο καὶ αὐτός, ἀφοῦ ξεπούλησε τὸ πρᾶμα του, ἔμέτρησε πολλὰς χιλιάδες γρόσια τοῦ φτωχοῦ τοῦ πεθεροῦ του, γιὰ νὰ ζῆ στὸ ἐξῆς ἀνέγνωιαστος, κ' ἐμπαράκισε τὴ γυναῖκα του στὸ καράβι καὶ τὴν ἐπῆγε τοῦ πατέρα του στὸ Μπεροῦτι.

Ὁ πεθερός της δέχτηκε τὴ νύφη του μὲ τὸν καλύτερο τρόπο καί, ὅσες φορὲς κατόπι ἔλειπε ὁ ἄντρας της σὲ ταξίδια, ὁ πεθερός της φρόντιζε νὰ μὴν τῆς λείπῃ τίποτε. Καὶ τὸ ἀντρόγυνο ἦταν τόσο

ἀγαπημένο, πού συμφώνησαν, ὅποιος πρωτοπεθάνη, νά πηγαίνει ὁ ἄλλος καὶ νά κλαίη ἀπάνω στὸν τάφο τρεῖς ἡμέρες.

Ἡ ὀργή τᾶφερε καὶ πέθανεν ὁ γέρο καπετάνιος κ' ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἀρρώστησε κ' ἡ νύφη του καὶ πέθανε. Ὁ ἄντρας τῆς βρισκόταν πάλι σὲ ταξίδι. Σάν γύρισε, πῆγε κ' ἔκλαιγε ἀπάνω στὸν τάφο τῆς γυναίκας του μέρα καὶ νύχτι νησιτικός, ὅπως εἶχαν συμφωνία. Σάν ξημέρωσε ἡ τρίτη μέρα, τόση ἀπελπισία τὸν ἔπιασε, πού ἀποφάσισε νά μὴν πάη πιά σπίτι του, ἀλλὰ νά μείνῃ ἐκεῖ, νά πεθάνῃ κ' ἐκεῖνος στὸ ἴδιο μέρος.

Ἡ Μοῖρα του ὅμως τὸν ἐλυπήθηκε.

Τὸ νεκροταφεῖο τοῦ μέρους ἐκείνου ἦτανε μέσα σ' ἓνα βαθὺ φαράγγι. Σκίστηκε λοιπὸν κάτω κάτω τὸ βουνὸ καὶ βγήκε ἀπομέσα ἓνα μεγάλο φίδι καὶ βαστοῦσε στὸ στόμα του ἓνα κόκκινο τριαντάφυλλο. Ὁ ἄνθρωπος, νά δῆ ἓνα κοτζάμου φίδι, τρόμαξε, ἀλλὰ τὸ φίδι τοῦ λέει μὲ ἀνθρωπινὰ λόγια, μὲ μιὰ φωνὴ σὰ σφυριγματιές:

— Μὴ φοβάσαι! Ἐγὼ εἶμαι ἡ Μοῖρα σου καὶ τὸ λουλοῦδι, πού κρατῶ, εἶναι τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο. Αὐτό, καὶ βαρεῖα ἄρρωστος νά εἶναι κανεῖς, μόλις τὸ μυρίση, γίνεται φτερό· ἀκόμα καὶ νεκροῦ ζωὴ χαρίζει!

Τὸ φίδι ἀφῆκε χάμω τὸ λουλοῦδι καὶ χώθηκε στὴ σκισμάδα τοῦ βουνοῦ καὶ χάθηκε· καὶ τὸ βουνὸ ἔκλεισε πάλι.

Ὁ ἄνθρωπος ἀνοιξε τότε τὸ μνήμα, πού εἶχανε βαλμένη τὴ γυναῖκα του. Ἡ γυναῖκα ἦτανε καταχαλασμένη ἓνα μῆνα νεκρὴ· μὰ, μόλις τῆς ἄγγιξε τὸ ρόδο, κ' εὐθύς πῆρε βαθιὰ τὴν ἀναπνοή της καὶ ἀναστήθηκε. Τὴν πῆρε ἐκεῖνος πάλι σπίτι του μὲ τὶς χαρὲς κ' ἐφύλαγε καὶ τὸ ρόδο πάντα ἀπάνω του σάν τὸ καλύτερο φυλαχτό.

Μετὰ καιρὸν ὁ καπετάνιος φόρτωσε πάλι τὸ καράβι κ' ἔφυγε ταξίδι. Ἐνας ἀξιωματικός εἶδε τὴ γυναῖκα του καὶ τὴν ὠρέχτηκε. Πῆγε σπίτι τῆς καὶ τῆς ἔδειξε γράμματα πλαστὰ ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς κ' ἐγράφανε μέσα νά τὸν ὑποδεχτῆ τὸν ἀξιωματικὸ στὸ σπίτι καὶ νά τὸν περιποιηθῆ σὰ νᾶταν κι αὐτὸς ὁ ἴδιος, γιὰ αὐτὸς τὸν γλύτωσε τάχα ἀπὸ ἓναν ναυτικοκαβγά μὲ τοὺς ταβερνιάρηδες, πού πιάστηκε, κι ἂν δὲν ἦταν αὐτὸς νά τοὺς πάρῃ στὴ φυλακὴ, θὰ τὸν εἶχανε μαχαιρωμένο. . . καὶ πλαστογραφημένη ἡ ὑπογραφή του ἀποκάτω.

Ἡ γυναῖκα, σάν εἶδε τὰ γράμματα, δέχτηκε τὸν ἀξιωματικὸ μὲ

τὸν καλύτερο τρόπο καὶ τὸν εἶχε μουσαφίρη. Ἐτρωγαν, ἔπιναν μαζί, μόνο ἓνα κρεββάτι τοὺς ἐχώριζε. Αὐτὸ ὅμως δὲ μπορούσε νὰ βαστάξῃ πολὺ καὶ σὲ λίγο οὔτε τὸ κρεββάτι πιά δὲν τοὺς ἐχώριζε. Καὶ τόση ἀγάπη ἔνοιωσε ἡ γυναῖκα γιὰ τὸν ἀξιωματικό, γιατί ἦτανε καὶ πολὺ νόστιμος, πού δὲν τὴν ἔνοιαζε πιά καθόλου γιὰ τὸν ἄντρα της. Σὰν εἶδεν ὅμως, πὼς ὁ καιρὸς πλησίαζε νὰ γυρίσῃ ὁ καπετάνιος, φοβήθηκε ἡ γυναῖκα πὼς θὰ τὰ μάθῃ ὁ ἄντρας της, γιατί ὅλος ὁ κόσμος ἤξερε τίς πολλὰς σκέσεις της, φανερά πράματα, μὲ τὸν ἀξιωματικό, στὸ σιργιάνι μαζί, στίς συναναστροφὰς μαζί, ὅλα μαζί· ἔπειτα δὲν τῆς ἔκανε καρδιά κίολα νὰ χωριστῇ ἀπ' τὸν ἀξιωματικό κ' ἔτσι συμφώνησαν — αὐτὸ πού ἤθελε κι ὁ ἀξιωματικός — καὶ τὴν ἔκλεψε στὸ δικό του σπίτι . . .

Ὅταν ἦρθε ὁ καπετάνιος καὶ εἶδε κατάκλειστο τὸ σπίτι του, ν' ἀκούσῃ καὶ πὼς ἡ γυναῖκα του, πού τόσο τὴν ἐλάτρευε, τὸν παράτησε, τοῦ ἦρθε νὰ τρελλαθῇ ἀπ' τὸ κακό του· ὕστερα ἄφησε τὸ καράβι του στὸ λιμάνι καὶ ἄρχισε νὰ ταξιδεύῃ στὴ στεριά.

[Ταξιδεύοντας σὲ ξενὰ βασιλεία γιατρεύει μὲ τὸ ἀμάραντο ρόδο δὺο ἄρρωστα βασιλόπουλα καὶ παίρνει πλούσια δῶρα].

Γυρίζοντας ἀπὸ τὰ ταξίδια του πέρασε κι ἀπὸ τὴν Πόλη. Τῆς Πόλης τὸ βασιλόπουλο ἦτανε ἄρρωστο βαριά καὶ κανένας γιατρός ὡς τότε δὲ μπόρεσε νὰ τὸ γιαιτρέψῃ. Πάει τώρα αὐτὸς καὶ ζητᾷ νὰ τὸν κλείσουνε μονάχο μὲ τὸ βασιλόπουλο στὴν κάμαρα. Τὸ βασιλόπουλο εἶχε κάψα καὶ βύθιση, ἀνένοιωστο· ἀλλὰ μόλις τοῦ ἔδωκε νὰ μυρίσῃ τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο κ' εὐθὺς γίνηκε καλά. Καὶ εἶχε δίκαιο τὸ φίδι νὰ πῆ τὸ ρόδο ἀμάραντο, γιατί, ἂν καὶ τὸ εἶχε πάντα στὸ στήθος του, τὸ ρόδο δὲν ἐξεραινότανε χρόνια τώρα, ἀλλὰ ἔβγαζε μιὰν εὐωδία κ' εἶχε μιὰ δροσιά σὰν νὰ ἦταν ἡ ὥρα πού τῶκοφες ἀπ' τὸ δεντρί.

Πάλι μὲ χαρὰς καὶ μὲ δάκρυα ἔπесαν ὅλοι ἀπάνω στὸν ξένο νὰ μὲνῃ ἐκεῖ καὶ τί χάρη καὶ τί δῶρα θέλει νὰ τοῦ κάμουνε. Ἐκεῖνος τοὺς λέει:

— Ἄλλο δὲν θέλω παρὰ νὰ μὲ κάμετε δεκανέα.

— Ἀφοῦ ἐπιθυμᾷς στρατιωτικός, τοῦ λένε, σὲ κάνομε ἀρχιστράτηγο.

— Πρὸς τὸ παρόν, λέει αὐτός, θέλω δεκανέας καί, ἀφοῦ ἀγαπᾷτε, δώστε μου ἔτοιμό καὶ τὸ διάταγμα, ὅταν θέλω νὰ γίνωμαι στρατηγός.

Ἄμεσως ὁ βασιλιᾶς ὑπόγραψε τὸ χαρτί καὶ τοῦ τὸ ἔδωκε μὲ ὅλην τοὺν εὐχαρίστηση, γιὰτι γλύτωσε τὸ διάδοχό του ἀπὸ θάνατο.

Ἔτσι ὁ καπετάνιος ἔγινε δεκανέας κ' ἐγύρισε ἀγνώριστος στὸν τόπο του, στὸ Μπερουῖτι, κ' ἐπῆγε στὴν ἴδια ὑπηρεσία, πού ἦταν κι ὁ ἀξιωματικός, πού τοῦ ἔκλεψε τὴ γυναῖκα του. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς κι ὁ ἀξιωματικὸς τὸν κατάλαβε καὶ προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ τοῦ βρῆ φταιξιμο καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ. Καὶ σ' ὅλα αὐτὰ σύμφωνη κ' ἡ γυναῖκα του. Ἔκανε λοιπὸν δεῖπνο κ' ἐκάλεσε ὅλους τοὺς ὑποταχτικὸς του ἀπὸ δεκανέα κι ἀπάνω, ὥστε καὶ τὸν καπετάνιο.

Ὅταν ἀποδειπνήσανε, λέει ὁ ἀξιωματικὸς σ' ἓνα μικρὸν ὑπηρετὴ νὰ βάλῃ στὴν τσέπη τοῦ δεκανέα ἓνα ἀσημένιο χουλιᾶρι κ' ὕστερα, ὅταν καλονυχτίσανε κ' ἐφεῦγαν οἱ καλεσμένοι, καμώνεται πὼς τάχα χάθηκε ἓνα ἀσημένιο πρᾶμα ἀπὸ τὸ τραπέζι. Τότε γυρίζουν ἀπ' τὸ δρόμο ὅλους τοὺς καλεσμένους καὶ τοὺς ψάχνουν ἓναν ἓναν ποιὸς τὸ ἔκλεψε. Ἐψαξαν καὶ τὸν δεκανέα καὶ τὸ βρῆκαν ἀπάνω του. Ἐκεῖνος ὠρκιζότανε πὼς δὲν τὸ ἔκλεψε, πὼς δὲν καταδεχότανε νὰ τὸ κλέψῃ. «Τίποτα! λέει ὁ ἀξιωματικὸς, αὔριο στὴν πλατεῖα θὰ μουσκεταριστῆς». Καὶ μπροστὰ ἢ βρώμα ἢ γυναῖκα του νὰ τ' ἀκούῃ καὶ νὰ μὴ λήῃ τίποτα. Τὸν πήρανε λοιπὸν ἀπὸ τὸ δεῖπνο καὶ τὴ διασκέδαση καὶ τὸν ἐχώσανε στὸ μεντρεσέ, γιὰ νὰ τὸν τουφεκήσουνε τὴν ἄλλη μέρα.

Ὅσοι ἦταν φρουρὰ στὴ φυλακὴ, ὅλοι τὸν ἐλυπούντανε τὸν καημένο τὸ δεκανέα. Αὐτὸς τότε τί κάνει; φωνάζει μυστικά ἓνα μπιστικὸ στρατιώτη, πού εἶχε στὴ δεκαρχία του καὶ τοῦ δίνει τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο καὶ τοῦ λέει:

— Αὔριο πού θὰ με θανατώσουνε, νὰ ρθῆς στὸ μέρος πού θὰ με σκεπάσουνε, τάχα γιὰ νὰ με κλάψῃς, καὶ νὰ μοῦ βάλῃς στὴ μύτη αὐτὸ ἐδῶ τὸ λουλουδι καὶ θ' ἀναστηθῶ.

Ὅπως τοῦ εἶπε, ἔτσι κ' ἔγινε. Τὴν ἄλλη μέρα, κυριακάτικα, ταμποῦρα, σάλπιγγες, μαζεύτηκε κόσμος στὴν πλατεῖα. Ὑστερα βάλανε τὸ δεκανέα στὴ μέση, τοῦ ξηλώσανε τὰ κουμπιά καὶ τὴν κορώνα ἀπ' τὸ κασκέτο καὶ τὸν τουφεκήσανε. Ὑστερα τὸν θάψανε κ' ἔφυγεν ὁ κόσμος.

Ὁ στρατιώτης, ὅπως ἦταν ὠδηγημένος, πάει τὴ νύχτα στὸ μέρος

ἐκείνο, τὸν ξεθάφτει καὶ τοῦ βάζει στὴ μύτη τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο. Ἐὐθύς ὁ σκοτωμένος σηκώνεται, παίρνει πίσω τὸ λουλοῦδι τοῦ ἀπὸ τὸ στρατιώτη καὶ φεύγει σὲ ἄλλη πολιτεία. Ἐκεῖ ἀγοράζει στολὴ στρατηγοῦ μὲ γαλόνια, γίνεται ἀγνώριστος καὶ βάζει σ' ἐνέργεια τὸ χαρτί, πού τὸν ὠνόμαζε στρατάρχη καὶ γενικὸ Ἐπιθεωρητὴ τοῦ στρατοῦ καὶ τοποτηρητὴ τοῦ Μπερουτιοῦ. Γυρίζει λοιπὸν στὸ Μπερουτι μ' ἐκείνη τὴ μεγάλη στολὴ καὶ δείχνει καὶ τὰ χαρτιά του. Ποῦ νὰ πάη ὁ νοῦς τους πὼς εἶναι ὁ δεκανέας πού εἶχε μουσικεταριστὴ δῶ καὶ λίγες μέρες στὴν πλατεῖα! Τὸν ἐπήγανε λοιπὸν μὲ μουσικὲς καὶ παρατάξη ὡς τὸ παλάτι κι ὅλοι οἱ προύχοντες κ' οἱ στρατιωτικοὶ πηγαίνανε καὶ τὸν ἐχαιρετούσανε. Τότε διάταξε κι αὐτὸς πὼς θέλει τὴν ἄλλη μέρα νὰ γίνῃ ἐπιθεώρηση γενικὴ τοῦ στρατοῦ, γιὰ νὰ ἰδῇ ποιοὶ ἀξιωματικοὶ δὲν ἔχουν ἄδεια γάμου.

Τὴν ἄλλη μέρα παραταχτήκανε τὰ στρατεύματα καὶ κατόπιν ἄρχισαν ἕνας ἕνας οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ περνοῦνε ἐμπρὸς του καὶ νὰ τοῦ δείχνουνε τίς ἄδειες πού εἶχαν. Ὁ ἀξιωματικὸς πού τοῦ εἶχε κλέψει τὴ γυναῖκα, δὲν κουνῶταν ἀπὸ τὴ θέση του. Ὁ στρατηγὸς τὸν φωνάζει καὶ τοῦ λέει:

— Ἐέρω πὼς εἶσαι παντρεμένος. Ποῦ εἶναι ἡ δική σου ἢ ἄδεια;

Ἐκεῖνος ἐξακολούθησε νὰ σιωπᾷ κι οἱ ἄλλοι, πού τὸν ἔβλεπαν, γελοῦσαν, γιατί ἤξεραν πὼς εἶχε κλέψει ξένη γυναῖκα.

— Γδύσου! τοῦ λέει τότε ὁ στρατηγός.

— Γδύσου! λέει καὶ τοῦ στρατιώτη κεινοῦ πού τὸν εἶχεν ἀναστήσει μὲ τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο καὶ πού φοροῦσε κάτι παλιόρουχα.

Γδύνεται ὁ στρατιώτης καὶ βάνει τὴ στολὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ντύνεται κι ὁ ἀξιωματικὸς τὰ ρούχα τοῦ στρατιώτη. Ὑστερα διατάζει νὰ φέρουν στὸ μέρος ἐκεῖνο τὴ γυναῖκα του κ' ἐκεῖ μπροστὰ στὸν κόσμο φανερώνεται ποιὸς εἶναι. Ὅλοι θάμαξαν κι ἀπορούσανε πὼς νὰ εἶναι ζωντανός· μὰ τὰ χαρτιά του ὅλα ἦταν ἐν τάξει ἀπὸ τὴν Πόλη κ' ἐχάρηκαν· ἀπ' ἐναντίας ὁ ἀξιωματικὸς κατατροπιασμένος.

Τότε διάταξε ν' ἀλογοσύρουνε τὴ γυναῖκα του. Πήρανε τέσσερα ἄλογα κ' ἐδέσανε τὴ γυναῖκα χέρια πόδια ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ κάθε ἀλόγου· ἔπειτα κεντήσανε τὰ ἄλογα καὶ τὴν ἐτρετατιάσανε, ὅπως τῆς ἀξίζε. Ψέματα κι ἀλήθεια, ἐτσᾶν' τὰ παραμῦθια.

Ἡ ἐκ Μεσορρόπης τοῦ Παγγαίου παραλλαγή φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «*Ἀπιστία συζύγου*». Ἐδῶ ἡ κόρη ἑνὸς ἐμπόρου ἐρωτεύεται ἓνα νέο καὶ πέφτει ἄρρωστη ἀπὸ τὸ πάθος. Ὁ νέος δέχεται νὰ τὴν παντρευτῆ μὲ τὴ συμφωνία «*ὅποιοις ἀπὸ τοὺς δύο μας θὰ ἀποθάνῃ πρωτότερα, θὰ εἶναι καὶ ὁ ἄλλος πεθαμένος· διότι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν τοὺς ἔθαιψαν σὰ μνήματα, ἀλλὰ εἶχαν μέσα στὴ γῆ ἓνα μαγαζᾶν (=σπήλαιον), ἄνοιγαν τὴν πόρτα καὶ ἐκεῖ τοὺς ἄφησαν*». Λίγο μετὰ τὸ γάμο τους πέθανεν ἡ γυναῖκα καὶ ὁ ἄντρας τῆς «*πῆρε ἓνα Εὐαγγέλιο, ἓνα ψωμί καὶ τὸ συμφωνητικὸ*» καὶ κλείσθηκε στὸν τάφο, ὁ ὅποιος «*εἶχε στὴν πόρτα ἄνθρωπον ἐπὶ ταυτοῦ ὡς πορτάρον*». Ἐκεῖ μέσα «*ἐκάθητο καὶ μόνον προσευχὴ ἔκαμνεν, ἔκλαιε καὶ ἐδιάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο*». Ἐκεῖ ὅπου ἐδιάβαζε κ' ἔκλαιε εἰσακούσθηκε ἡ προσευχὴ του εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐπάνω στὸ Εὐαγγέλιο ἔπεσ' ἓνα λουλουδί. Τόσον εὐμορφο τοῦ φάνηκε, ὥστε στὴν λύπην ἐκείνην ἐπάνω τὸ πῆρε καὶ τὸ μύρισε καὶ εἶπε μὲ τὸν νοῦν του: «*Ὡς τὸ βάνω εἰς τὴν μύτην τῆς γυναῖκας μου· ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀποθαμένη, νὰ τὸ μυρίσῃ καὶ αὐτὴ, καὶ ὦ τοῦ θαύματος! ἀμέσως ἀνεστήθηκε ἡ γυναῖκα*». Ἐπειτα ἐβγῆκαν ἀπὸ τὸν τάφο κ' ἐπῆγαν σπῆτι τοὺς. Μετὰ καιρὸν ἡ γυναῖκα ἐρωτεύεται ἓναν ξένο — ἓναν περιηγητὴ — καὶ φεύγει μαζί του. Ὁ ἄντρας τῆς τοὺς ἀκολουθεῖ καὶ μπαίνει ἐθελοντῆς στρατιώτης στὴν ὑπηρεσία τοῦ βασιλῆ. Στὸ χορὸ πὺν δίνει ὁ βασιλεὺς, ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴ γυναῖκα του καὶ ὁ ἐραστής τῆς τὸν ἐνοχοποιεῖ μὲ τὸ ἀσημένιο κουτάλι. Καταδικάζεται σὲ θάνατο, ἀλλά, προτοῦ θανατωθῆ, δίνει τὸ θαυματουργὸ λουλουδί σ' ἓνα στρατιώτη ἔμπιστο καὶ αὐτὸς τὸν ἀνασταίνει. Τότε παίρνει πίσω τὸ λουλουδί του καὶ πάει στὴν πρωτεύουσα. Ἐκεῖ βρίσκει τὴ βασιλοπούλα πεθαμένη καὶ μὲ

τὸ λουλοῦδι τὴν ἀνασταίνει. Γιὰ ἀμοιβὴ διορίζεται βαλῆς στὸν τόπο, ὅπου βρίσκεται ἡ γυναῖκα του. Πηγαίνοντας ἐκεῖ κάνει δεῖπνο καὶ προσκαλεῖ πολλούς. Ἀνάμεσα στοὺς καλεσμένους ἡ γυναῖκα του κι ὁ ἔραστής της. Αὐτὴ τὸν ἀναγνωρίζει πάλι καὶ θέλει νὰ φύγῃ, ἀλλ' αὐτὸς τὴν ὑποχρεώνει νὰ μείνῃ καὶ ν' ἀκούσῃ ἕως τέλος τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του. Γυναῖκα καὶ ἔραστής καταδικάζονται σὲ θάνατο.

*
* *

Τὸ παραμῦθι αὐτὸ ἀπαντᾶται ὁμοίως καὶ εἰς ἄλλους εὐρωπαϊκούς λαούς (Ἴταλούς, Γάλλους, Καταλανούς, Γερμανούς, Σλάβους), μεγαλυτέραν ὅμως ὁμοιότητα παρουσιάζει μὲ τὰ ἰταλικά παράλληλα. Ἐκ τῆς συγκρίσεως πρὸς αὐτὰ συνάγεται ὅτι ὀρθότερα εἶναι ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν ἔκ Παγγαίου παραλλαγὴν, ὅπου ἡ συμφωνία μεταξὺ τῶν συζύγων δὲν εἶναι περὶ θρήνου τριῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ περὶ ἑνταφιασμοῦ τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου μετὰ τοῦ ἀποθανόντος. Οὕτως ἐξαιρεται ἔτι μᾶλλον ἡ ἀπτοθυσία τοῦ ἀνδρὸς καὶ γίνεται ἐμφανεστέρα ἡ ἀχαριστία τῆς ἀναστηθείσης γυναῖκος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα τῆς διηγήσεως. Ἄλλως ἡ ἀπαιτήσις, ὅπως ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ἑνταφιασθῇ μετὰ τῆς συζύγου, ἂν αὕτη ἀποθάνῃ πρώτη, ἀναφέρεται καὶ ὡς ἔθιμον ἐπὶ μιᾶς τῶν νήσων Σούνδα καὶ εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωστὴ (F. Liebrecht, Zur Volkskunde 1879 σελ. 380, 508).

Ἄλλ' ἐνῶ εἰς τὰ περισσότερα εὐρωπαϊκὰ παράλληλα τὸ θαυματουργὸ λουλοῦδι τὸ προσφέρει εἰς τὸν ἄνδρα ἕνας γέρος ἢ μιὰ γυναικεῖα μορφή, εἰς τὴν ἔκ Παγγαίου παραλλαγὴν τὸ λουλοῦδι πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἰς δὲ τὴν ἔκ

Πάρου τὸ φέρνει εἰς τὸ στόμα του ἓνα φίδι. Ἴσως τὸ φίδι ὑπεμφαίνει ἄλλην πληρεστέραν ἐκδοχὴν, ἢ ὁποία ἀπαντᾷται εἰς ἰταλικά καὶ γερμανικά παράλληλα. Ἐκεῖ ὁ ἐγκλεισθεὶς εἰς τὸν τάφον βλέπων ἓνα φίδι νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ πτώμα τῆς γυναικὸς του τὸ σκοτώνει, ἄλλο δὲ φίδι τότε ἔρχεται μὲ ἓνα χόρτο εἰς τὸ στόμα καὶ τὸ ἐπιθέτει ἐπάνω εἰς τὸ σκοτωμένον· αὐτὸ εὐθὺς ζωντανεύει, ὁ δὲ ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὸ χόρτον, διὰ ν' ἀναστήσῃ τὴν γυναῖκα του.

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ἀπαντᾷται συχνὰ εἰς τὰ ἑλληνικά, ὅπως καὶ εἰς τὰ ξένα παραμύθια, ὅπου ἢ μάννα ἢ οἱ σύντροφοι τοῦ σκοτωμένου παλληκαριοῦ τὸ ἀνασταίνουν βλέποντας πῶς ἓνα φίδι ἢ ἓνα περιστέρι (στὰ ξένα καὶ ἓνας βαθρακός, ἓνας ποντικός) μ' ἓνα χόρτο ζωντανεύει ἓνα ἄλλο σκοτωμένο. Εἶναι στοιχεῖον, πού καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μυθολογία γνωρίζει. Ἔτσι ὁ Πολύιδος, ἀφοῦ διὰ τῆς μαντείας του ἀνεῦρε τὸν υἱὸν τοῦ Μίνωος Γλαῦκον, ὁ ὁποῖος εἶχε πέσει εἰς πύθον μέλιτος, διετάχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὸν υἱὸν ζῶντα· ἐπειδὴ δὲ δὲν τὸ κατώρθωσε, ἐνεκλείσθη εἰς ἓνα τάφον μὲ τὸν νεκρὸν. Εὐρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν ὁ μάντις βλέπει ἓνα φίδι νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸν νεκρὸν καὶ μὲ ἓνα λίθον τὸ φονεύει. Τότε ἄλλο φίδι ἔρχεται μὲ ἓνα χόρτον εἰς τὸ στόμα, τὸ ἐπιθέτει εἰς τὸ σῶμα τοῦ φονευμένου συντρόφου του καὶ τὸ ζωντανεύει. Μὲ τὸ ἴδιον χόρτον καὶ ὁ Πολύιδος ἀνασταίνει τὸν Γλαῦκον.

Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ δύο παραλλαγὰὶ ὁμοιάζουν μεταξὺ των καὶ μὲ τὰ πλεῖστα εὐρωπαϊκὰ παράλληλα. Ἡ ἀπιστὴ γυναῖκα ἐνεργεῖ, ὅπως ὁ σύζυγός της καταδικασθῆ ὡς κλέπτης εἰς θάνατον. Ὁ δὲ δόλος πού μεταχειρίζεται ἐν συνεργείᾳ μὲ τὸν ἔραστήν της ἐνθυμίζει τὸ τέχνασμα τοῦ Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος εἶχε διατάξει ὁμοίως νὰ βάλουν ἓνα ἀσημένιο πο-

τῆρι εἰς τὸν σάκκον τοῦ Βενιαμίν. Ἀκολουθεῖ ἡ θανάτωσις τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ ἔγερσις μὲ τὸ θαυματουργὸ λουλουδι, μὲ τὸ ὁποῖον κατόπιν θεραπεύει ἡ ἀνασταίνει ἓνα βασιλόπουλο ἢ μία βασιλοπούλα. Ἔτσι ἀποκτιᾶ τὴν δύναμιν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς δύο ἐνόχους.

Κατὰ ταῦτα ὀρθότερον διέσωσε καὶ ἐν τούτῳ τὴν παράδοσιν ἢ ἐκ Παγγαίου παραλλαγή, ὅπου ὁ ἀπατηθεὶς σύζυγος μόνον μετὰ τὴν θανάτωσιν καὶ τὴν ἔγερσίν του κάμνει χρῆσιν τοῦ θαυματουργοῦ λουλουδιοῦ καὶ ὄχι προηγουμένως, ὅπως εἰς τὴν παρίαν, ὅπου μένει ἀνεξήγητον διατὶ δὲν ἔκαμε ἀμέσως χρῆσιν τῆς δυνάμεώς του, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστον, ἀλλ' ἀφῆκε νὰ ὑποστῇ καὶ ἄλλα δεινὰ ἐξ αὐτῆς.

Ἐξαίρεσιν ἀπὸ τὰ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ ἀποτελοῦν τὰ γερμανικὰ παράλληλα. Ἐκεῖ οἱ δύο σύζυγοι ὀλίγον μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἀπὸ τὸν τάφον ἐπιχειροῦν μαζί ἓνα ταξίδι κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἐρωτεύεται τὸν καπετάνιον καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του ρήχνει τὸν ἄνδρα τῆς εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ πιστὸς δοῦλος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κύριός του ἔχει ἐμπιστευθῆ τὸ θαυματουργὸ λουλουδι, περιουλλέγει τὸ πτώμα του καὶ τὸν ξαναφέρει στὴ ζωή. Καὶ ἐνῶ ὅλοι τὸν νομίζουν νεκρόν, αὐτὸς παρουσιάζεται αἰφνιδίως, οἱ δὲ ἔνοχοι καταδικάζονται εἰς θάνατον.

Ὅθεν αἱ γερμανικαὶ παραλλαγαὶ ἀποτελοῦν ξεχωριστὸν τύπον τοῦ παραμυθίου καὶ μάλιστα εὐρίσκονται ἐγγύτερα πρὸς τὰς παρεμφερεῖς ἀνατολικὰς διηγήσεις, εἰς τὰς ὁποίας πλὴν τῆς ὑποσχέσεως τῶν συζύγων περὶ κοινῆς αὐτῶν ταφῆς ἀναφέρεται καὶ τὸ κοινὸν ταξίδιον, ἢ δὲ ἀπιστία τῆς ἀναστηθείσης γυναικὸς ἐκδηλώνεται κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ. Ἡ κυρία διαφορά των ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῆς γυναικὸς εἰς τὰς διηγήσεις τῶν ἀνατολικῶν λαῶν (Ἰνδῶν,

Μαλαίων, Ἀράβων, Ἰουδαίων κλπ.) δὲν γίνεται, ὅπως εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ παραμύθια, διὰ τῶν χόρτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἓνα φίδι ἢ ἄλλο ζῶον ζωντανεῦει ἄλλο σκοτωμένον, ἀλλὰ δι' ἐπιφανείας θεοῦ ἢ ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος ὡς μόνον μέσον διὰ τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς τῆς ἀγαπημένης γυναικὸς ὑποδεικνύει τὴν παραχώρησιν τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ὑπολείπονται ἀκόμη εἰς τὸν ἄνδρα της. Τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ φυσικὰ ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ θρησκευματος τοῦ διηγουμένου (Σιβιά, Μεσίας, Βούδδας, Ἀλλάχ). Ἐἰς τινὰς μάλιστα μωαμεθανικὰς διασκευὰς ὁ προφήτης Ἀἰσά (Ἰησοῦς) παρουσιάζεται δύο φορές, μίαν ὅπως ἀναστήσῃ τὴν γυναῖκα καὶ δευτέραν ὅπως σώσῃ τὸν ἄνδρα της, πού κινδυνεῦει ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτῆς τῆς γυναικὸς του. Καὶ εἶναι ἀξιόσημείωτον ὅτι καὶ ἡ μορφή αὐτῆ τῆς διηγήσεως δὲν ὑπῆρξεν ἄγνωστος ἐν Εὐρώπῃ, εὐρισκομένη εἰς κείμενον γερμανικὸν τοῦ 14 αἰῶνος, τὸ ὁποῖον εἶναι προφανῶς ἐπεξεργασία ποιητικὴ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς διηγήσεως.

Τὸ πρότυπον ὅμως καὶ τῶν διηγήσεων τούτων καὶ τῆς παλαιότερας αὐτῶν μορφῆς παρήχθη ἐν Ἰνδία. Ὡς παλαιότεραν μορφήν ὁ G. Paris, ὁ ὁποῖος ἠρεύνησε τὰς διηγήσεις αὐτάς, θεωρεῖ τὴν σφριζομένην εἰς ἐπεξεργασίαν τῆς Παντσάταντρα καὶ εἰς ἄλλα τινὰ Ἰνδικὰ κείμενα. Ἐνας βραχμᾶνος ταξιδεύοντας μὲ τὴν ἀγαπημένην του γυναῖκα σὲ μίαν ἔρημον τὴν βλέπει νὰ πέφτῃ νεκρὴ ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν. Ἐνῶ αὐτὸς θρηνεῖ, μὴ φωνὴ ὑπερκόσμια τοῦ φανερώνει πῶς ἓνα μέσο μονάχα ὑπάρχει, γιὰ νὰ ξαναφέρῃ τὴν ἀγαπημένην του στὴ ζωὴ, ἂν δηλ. τῆς παραχωρήσῃ τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς πού ὑπολείπεται σ' αὐτὸν τὸν ἴδιον. Χαρούμενος ὁ βραχμᾶνος τὸ δέχεται καὶ τὸ ἐπιβεβαιώνει φωνάζοντας τρεῖς φορές (κατ' ἄλλην παραλλαγὴν τὴν σώζει δίνοντάς της

νά πιῆ ἀπὸ τὸ αἷμα του). Αὐτὴ ὅμως ἀργότερα ἐρωτεύεται ἕναν κοῦλὸ καὶ σπρώχνει τὸν ἄνδρα τῆς σ' ἕνα πηγάδι. Κατόπι βάζοντας τὸν ἐραστή τῆς σ' ἕνα πανέρι τὸν κουβαλεῖ ἐπάνω στὸ κεφάλι καὶ ζητιανεύει γιὰ χάρη του. Ὁ βασιλιᾶς βλέποντας τὴν τόση αὐτοθυσία τῆς τὴν θαυμάζει καὶ τὴν προβάλλει γιὰ πρότυπο συζυγικῆς πίστεως. Ὁ πρῶτος τῆς ἄντρας ἀπὸ καλὴ σύμπτωση σώζεται ἀπὸ τὸ πηγάδι καὶ ξαναβρίσκει τὴ γυναῖκα του, αὐτὴ ὅμως τὸν καταγγέλλει στὸν βασιλιᾶ, πὼς τάχα αὐτὸς τῆς σακάτεψε τὸν ἄντρα τῆς. Τότε αὐτὸς ζητεῖ πίσω τὴ ζωὴ ποὺ τῆς ἔχει χαρισμένη καὶ στὴ στιγμή αὐτὴ πεθαίνει.

Ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς διηγήσεως προῆλθον κατὰ τὸν G. Paris διάφοροι παραλλαγαί. Τοιαῦται εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ διήγησις, ἡ ὁποία παρήχθη ἐπίσης ἐν Ἰνδίαις, ἀλλ' ἐπεξετάθη, ὡς εἶδομεν, δι' ἀραβικῆς ὁδοῦ καὶ μέχρι Γερμανίας, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος τῆς γυναικὸς συμβαίνει μὲν κατ' οἶκον, ἀλλ' ἡ παραχώρησις τοῦ ἡμίσεος τῆς ὑπολειπομένης εἰς τὸν ἄνδρα ζωῆς καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτῆς γίνεται ἐπάνω εἰς ἕνα ταξίδι, ἐπειδὴ ὁ ἄνδρας τῆς μὴ θέλων ν' ἀποχωρισθῆ τὸν νεκρὸν τῆς ἀγαπημένης γυναικὸς μεταφέρει τὸ πτώμα μακρὰν. Νεώτεραι δὲ μορφαί τῆς διηγήσεως, κατὰ τὸ πλεῖστον μωαμεθανικαί, εἶναι ἐκεῖναι, κατὰ τὰ ὁποίας ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ὑποχρεοῦται νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸν τάφον τῆς ἀποθανούσης καὶ κατὰ τὰς ὁποίας πάντοτε παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς καὶ μετὰ τὴν παραχώρησιν τῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀνασταίνει τὴν γυναῖκα. Τέλος εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ παραμύθια ὁ σύζυγος ἐγκλείεται μὲν μετὰ τῆς ἀποθανούσης εἰς τὸν τάφον, ἀλλ' ἡ ἔγερσις τῆς συντελεῖται μὲ τὰ θαυματουργὰ χόρτα τοῦ φιδιοῦ ἢ μὲ τὸ θαυματουργὸν λουλοῦδι. Τοῦτο καὶ κατόπιν χρησιμεύει πρὸς

ἔγερσιν τοῦ συζύγου, ὃ ὁποῖος δὲν κρημνίζεται ἀπλῶς εἰς βράθυρον, ἀλλὰ πραγματικῶς θανατώνεται.

Οὕτω γίνεται πιθανόν, ὅτι τὸ εὐρωπαϊκὸν παραμῦθι ἀπέρρευσε ἀπὸ τὰς Ἰνδικὰς διηγήσεις, ὡς αὐταὶ διερρουθμίσθησαν εἰς τὸν μωαμεθανικὸν καὶ μάλιστα τὸν ἀραβικὸν κόσμον. Τοῦτο φαίνεται ἄριστα διατηρηθὲν εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἰταλικὴν παράδοσιν. Ἐκ τούτου εἶναι πιθανόν ὅτι ἡ διήγησις αὐτὴ τὸ πρῶτον ἐγνώσθη εἰς Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη πρὸς δυσμὰς μὲν εἰς τοὺς Γάλλους καὶ Ἰσπανούς, πρὸς ἀνατολὰς δὲ εἰς τοὺς Τσέχους, Πολωνούς, Ρώσους, Κροάτας, Σλοβένους, Ρουμάνους.

Τὸ ἑλληνικὸν παραμῦθι ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν τύπον μὲ τὰ ἰταλικά, καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἡ διήγησις ἡμᾶς ἀπαντᾶται ἐπὶ τῆς Πάρου ἤτοι ἐπὶ μιᾶς τῶν Κυκλάδων, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ μακρὸν ἰταλοκρατοῦντο. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι αὕτη ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὴν παρὰ τὸ Παγγαῖον χώραν ἤτοι εἰς τόπον μακρὰν ἰτάσεως ἰταλικῆς ἐπιδράσεως καθιστᾶ πιθανώτατον, ὅτι ἡ διήγησις αὐτὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔφθασεν ὄχι ἐξ Ἰταλίας, ἀλλ' ἀμέσως ἐξ ἀραβικῆς πηγῆς.

Σημ. Διὰ περισσοτέρας εἰδήσεις περὶ παραμυθιοῦ ἐνγένει βλ. τὸ ἄρθρον μου εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδεῖαν (λ. Παραμῦθι) περὶ δὲ τοῦ παραμυθιοῦ τῆς ἀχάριστης γυναίκα^ς βλ. G. Paris, Die undankbare Gattin ἐν Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 13 (1903) 1-24. 129-150. G. Polivka, Zu der Erzählung von der undankbaren Gattin, αὐτ. σ. 399 κ. ἐ. Bolte-Polivka, Anmerkungen zu den Märchen der Br. Grimm τ. 1 (1914) 129 κ. ἐ. A. Wesselski, Märchen des Mittelalters, 1925 σ. 12 καὶ 188 κέ.